

Engler Ágnes

FIATAL FELNŐTT NŐK A FELSŐOKTATÁSBAN¹

A felsőoktatásba lépő sajátos helyzetű csoportok vizsgálatára kevés konkrét kutatás koncentrál, pedig a gyermekvállalás miatt ideiglenesen inaktívvá válók tanulási aspirációja messzire ható társadalompolitikai kérdéseket is felvet. A téma választása azért esett erre a tudományos diskurzusokban hiányt szenvedő témakörre, mert a gyermekvállalás miatt a munkaerőpiactól távol töltött időszakban végzett tanulmányoknak fontos jelentősége van, mind a kisgyermeket nevelő és szűkebb környezete, mind a tágabb kollektíva, a társadalom számára. A kutatás központi kérdése az, hogy a rendszerváltást követő évtizedekben kialakult munkaerő-piaci folyamatokban segítheti-e a nők reintegrációját és további munkavégzését a szándékolt karriertörés időszakában végzett felsőfokú tanulmányi beruházás. A kérdés fontosságát és aktualitását a tanulás különböző formáiban résztvevő inaktívak alacsony aránya, a romló demográfiai mutatók, a szülési szabadságról visszatérők foglalkoztatottságának nehézségei támasztják alá. A vizsgált kérdéskör összetettségét nemcsak az érintett tudományok sokasága jelzi, hanem az ideiglenesen inaktív karriertöréséből adódó problémák átfogó, több szakterületet érintő tudományos feldolgozásának hiánya. A társadalmi nemekkel foglalkozó társadalomtudományi diszciplínák számos aspektusból vizsgálják a különböző női csoportok helyzetét, azonban ebben a megközelítésben a tárgyalt vizsgálat hazai és nemzetközi viszonylatban is úttörő munkának tekinthető. A vizsgálat újszerű vonása, hogy a női munkavállalók felsőfokú tanulmányi befektetéseit a szakmai életút munkaerőpiactól távol töltött szakaszában vizsgálja, mégpedig két szinten: egyéni és kollektív beruházásokat és hozamokat tár fel, amelyekről rövid és hosszú távú megterületeket vár.

A kisgyermeket nevelők tanulmányai befektetéseit és hozamait egy olyan longitudinális kutatásban vizsgálja a szerző, amely az egyetemi és főiskolai tanulmányokat folytató hallgatókat a tanulási döntésektől a diploma munkaerő-piaci hasznosításáig kíséri végig. A kutatás a felsőfokú tanulmányok megkezdésének miértjére és a tanulmányok megtérülésének hogyanjára kereste a választ: miért és milyen stratégiák mentén döntenek úgy a gyermeknevelési ellátásban részesülők, hogy a szándékolt inaktivitás éveiben felsőfokú tanulmányokba fektetnek, és ezek a befektetések hogyan térülnek meg a munkaerő-piaci reintegrálódást követően. A tanulási befektetéseket vizsgálva a tanulmányokról való döntésmechanismusokat tárja fel a kutató, mégpedig a diplomaszerzés motivációit, a beruházás irányát, mértékét, jellegét, de érdeklődik a tanulmányok folyamatáról, a tanulmányi befektetést végzők magatartásáról is. A tanulás hozamai közvetlenül a munkaerő-piaci reintegrálódás során és a munkába állást követően tárulnak fel. A munkától való távollét alatt karbantartott tudás és kompetenciák, valamint az új felsőfokú végzettség már a munkaerő-piaci belépéskor előnyt jelenthetnek, ezért a hozamok kimutatása rövid távon is megvalósulhat.

A gyermekgondozási időszakban végzett tanulmányokkal kapcsolatos kutatásnak a felsőoktatással és felnőttoktatással foglalkozó szakemberek számára fontos eredménye, hogy nagyfokú primer motiváció jellemzi a kevés intellektuális kihívásnak kitett inaktivitásban élőket. A tanulás megkezdésében vezető szerepet játszó motívumokra (tanulás szeretete, szakmai érdeklődés stb.) hatékonyan építhet az oktatás, és kialakítható a permanens tanulás igénye. A tanulmányi beruházásokban nagyfokú ösztönző erővel bírt az időközben megszűnt tandíjmentesség, amely a gyermekgondozási ellátások valamelyik formáját igénybe vevő hallgatókat alanyi jogon illette meg. A gazdaságpolitikai és a szociálpolitikai tervezés számára figyelemfelhívó eredmény, hogy a tandíjmentesség (tandíj-kedvezmény) révén erőteljesen csökkent anyagi jellegű beruházási tételek domináns szerepet játszottak a tanulási döntésekben. A számos hozam közül a szerző kiemeli a népesedési mutatók potenciális javulását, amely szintén kimutatható az eredmények alap-

ján. A kisgyermekes hallgatók egyöntetűen úgy nyilatkoztak, hogy biztonságos munkaerő-piac elhagyás esetén időben korábban és számban több gyermeket vállalnának. A longitudinális vizsgálatból szoros összefüggés mutatható ki az inaktív évek alatt végzett tanulmányok és a munkaerő-piaci pozíció között, tehát a tanulás kiemelt szerephez jut a gyermekvállalás miatt bekövetkező munkaerőpiac-elhagyásban, és az oda történő visszatérésben. A gazdasági élet döntéshozóinak számára szolgálhat fontos eredményként a munkától távol töltött időszakban diplomát szerzett nők kedvező foglalkoztatása, amikor nemcsak a szociális terhek elkerülése dominál (pl. munkanélküli segély), hanem a tanulás révén a munkaerőpiac szakmailag kompetens munkaerőhöz jut. A megkérdezettek ugyanis legnagyobb arányban a tanulás pozitív hatását a szakmai munkába történő bekapcsolódásban, a tudás és képességek karbantartásában, a szakmai lemaradások pótlásában látták.

Irodalom

¹Engler Ágnes: *Kisgyermekes nők a felsőoktatásban*. Budapest, Gondolat Kiadó, *Doktori mester munkák* sorozat, a kiadást a Magyar Tudományos Akadémia Filozófiai és Történettudományok Osztálya támogatta. 319 oldal. 2011.